

คู่มือ

พัฒนาคุณภาพะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม

ระดับประถมศึกษา

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

พัฒนาคุณภาพะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม

ระดับประถมศึกษา

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ

กรมวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือพัฒนาภูมิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรม
ระดับประถมศึกษา

ลิขสิทธิ์ : ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2544
จำนวนพิมพ์ 40,000 เล่ม

ISBN : 974-269-1088

“...นอกจากการศึกษาระสอนให้คนเก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่ง ทั้งดี มาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้คนเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้คนดีเป็นปัจจัยเพื่อระคับประคอง หนุนนำคนเก่ง ให้เป็นไปในทางที่ถูกที่ำนวยผลเป็นประโยชน์อันพึงประสงค์...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

คำนำ

ความสำเร็จในชีวิตเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน การวางพื้นฐานสำคัญให้กับเด็กและเยาวชน จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ซึ่งการจัดการศึกษานอกจากจะเสริมสร้างรากฐานทางเชาวน์ปัญญาแล้ว จำเป็นต้องพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ เชาวน์ปัญญาในการแก้ปัญหา ตลอดจนเชาวน์ปัญญาทางศีลธรรมและจริยธรรม ควบคู่กันไปด้วย อันเป็นรากฐานที่จำเป็นยิ่งในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข

กรมวิชาการ จึงได้ทำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม เป็นการร้อยเรียงศาสตร์ที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติสืบไป

กรมวิชาการ ขอขอบคุณคณะผู้จัดทำ และผู้ที่จะนำไปใช้ให้เกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน

(นายประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์)

อธิบดีกรมวิชาการ

ความนำ

ภาพรวมตัวอย่างกิจกรรม

กิจกรรม

อารมณ์ของหนู 1

รู้ทันตน 6

ใช้ปัญญาแก้ปัญหาให้ตน 11

ใช้ปัญญาพัฒนาอารมณ์ 15

ทำดี มีสุข 22

สร้างโลกสวยด้วยตัวเรา 27

ฝันด้วยใจ ไปให้ถึง 33

ค้นหาส่วนดี 37

น้ำเอ๋ย น้ำใจ 40

คำมั่นสัญญา 44

งามอย่างไทย 49

ใจประสานใจ 55

ผูกมิตรไว้ด้วยไมตรี 61

บรรณานุกรม 69

คณะผู้จัดทำ 70

ความนำ

การจัดทำคู่มือพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรมของผู้เรียนระดับประถมศึกษา ได้ยึดหลักจิตวิทยาพัฒนาการตามวัยของผู้เรียน แนวคิด ทฤษฎีของนักจิตวิทยา เช่น ไกลแมน คอบเปอร์และสวีย์ฟ บาร์ออน เพียร์เจท์ อีริคสัน โคลเบอร์ก ฯลฯ และหลักธรรมทางศาสนา สรุปเป็นกรอบความคิด นิยามปฏิบัติการเกี่ยวกับ ความหมาย องค์ประกอบ คุณลักษณะ และแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ เชาวน์ปัญญาในการแก้ปัญหา เชาวน์ปัญญาทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม

จากการศึกษาจิตวิทยาพัฒนาการของเด็กในวัยประถมศึกษา พบว่า การพัฒนาทางกายมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาทางสติปัญญาจะพัฒนาอย่างช้าๆ ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป การพัฒนากล้ามเนื้อและประสาทสัมผัสละเอียดขึ้น ทำกิจกรรมที่ใช้ความละเอียดถี่ถ้วนได้ดีขึ้น สามารถคิดเหตุผลได้ตลอด มีความคิดเรื่องเหตุผล ศีลธรรม จริยธรรม รู้จักการควบคุมอารมณ์ แสดงออกทางอารมณ์อย่างมีเหตุผลมากขึ้น รู้จักสังเกตอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การเข้ากลุ่มทำให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ในด้านสังคมรู้จักรวมกันเป็นกลุ่มในการเรียน การเล่น ทำกิจกรรมดียิ่งกว่าวัยเด็กตอนต้น รู้จักเคารพกฎ กติกาในการเล่น การเรียน และการเข้าสังคม กลุ่มมีอิทธิพลต่อเด็กในด้านการพัฒนาบุคลิกภาพในแง่ลบต่างๆ อย่างกว้างขวาง เด็กที่ไม่มีกลุ่มควรได้รับการช่วยเหลือเพราะจะทำให้เด็กมีความด้อยในด้านการคิด อารมณ์ และการศึกษาเล่าเรียน ส่วนการเล่นก็มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก เพราะ

เป็นการเล่นเชิงสังคม นอกจากนี้การเรียนและการเลียนแบบทางเพศจากการเล่นเชิงสังคมกับเพื่อนร่วมวัยเพศเดียวกัน จากผู้ใหญ่ที่เด็กรักนับถือ ผูกพัน เป็นพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญด้วยเช่นกัน

ฉะนั้นการพัฒนาผู้เรียนในวัยประถมศึกษาจึงมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าความเป็นมนุษย์คือ การสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพให้มีความสมดุลและสมบูรณ์ทั้งทางกายภาพ อารมณ์ สติปัญญา ความรัก ความเมตตา และจิตวิญญาณ อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาศีลธรรมและจริยธรรมของผู้เรียนต่อไป จึงได้มีการจัดทำคู่มือพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรม และจริยธรรม ฉบับนี้

การพัฒนาคุณลักษณะทางอารมณ์ ศีลธรรมและจริยธรรมที่ได้ผลจะต้องพัฒนาในรูปขององค์รวม คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาทั้งทาง สติปัญญา เชาวน์ปัญญา ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาเชาวน์ปัญญา ในการแก้ปัญหา และเชาวน์ปัญญาทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เด็กเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

การนำเสนอตัวอย่างกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะทางอารมณ์ เชาวน์ปัญญาในการแก้ปัญหา และเชาวน์ปัญญาทางด้านศีลธรรม และจริยธรรม เป็นเพียงแนวทางที่จะให้ครูกิจกิจกรรมอื่นๆ มาประกอบ ให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝน เพาะบ่ม ฝึกหัดตนเอง ซึ่งแต่ละกิจกรรมควรกำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจน สาระสำคัญ วิธีดำเนินการที่ประกอบด้วยขั้นนำ ขั้นฝึก และขั้นสรุป ทั้งนี้ควรมีสื่อ/อุปกรณ์ที่หลากหลายสอดคล้องกับกิจกรรมและความต้องการของผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลกิจกรรมนั้นๆ ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

ภาพรวมตัวอย่างกิจกรรม

กิจกรรม	วุฒิภาวะทางอารมณ์ (E.Q.)	ศีลธรรมและจริยธรรม (M.Q.)
1. อารมณ์ของหนู	การตระหนักรู้อารมณ์ ของตนเอง	ความมีสติ การไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความเป็นผู้มีเหตุผล
2. รู้ทันตน	การยอมรับในตนเอง	ความมีสติ ความอดทน อดกลั้น การรู้จักความพอดี
3. ใช้ปัญญาแก้ ปัญหาให้ตน	การพึ่งพาตนเอง	ความมีสติ ความมีระเบียบวินัย การพึ่งพาตนเอง
4. ใช้ปัญญาพัฒนา อารมณ์	การควบคุมอารมณ์ตนเอง	ความมีสติ ความเป็นผู้มีเหตุผล ความอดทน อดกลั้น การพึ่งพาตนเอง
5. ทำดี มีสุข	การควบคุมตนเอง	ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความเมตตากรุณา
6. สร้างโลกสวย ด้วยตัวเรา	การปรับตัว	ความอดทน อดกลั้น ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความประหยัด

กิจกรรม	วุฒิภาวะทางอารมณ์ (E.Q.)	ศีลธรรมและจริยธรรม (M.Q.)
7. ผื่นด้วยใจ ไปให้ถึง	การมุ่งมั่นให้บรรลุเป้าหมาย	ความสามัคคี ความอดทน อดกลั้น ความมุ่งมั่น ความขยันหมั่นเพียร
8. ค้นหาส่วนดี	การมองโลกในแง่ดี	การอยู่ร่วมกับผู้อื่น
9. น้ำเอ๋ย น้ำใจ	การเอาใจเขามาใส่ใจเรา	ความเมตตากรุณา
10. คำมั่นสัญญา	ความรับผิดชอบ	ความมีระเบียบวินัย
11. งามอย่างไทย	การแสดงพฤติกรรม ที่เหมาะสม	ปิยะวาจา สัมมาคารวะ ความกตัญญูกตเวที
12. ใจประสานใจ	การจัดการกับความขัดแย้ง	ความอดทน อดกลั้น ความสามัคคี ความเป็นผู้มีเหตุผล ความไม่เห็นแก่ตัว
13. ผูกมิตรไว้ ด้วยไมตรี	การสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล	สัมมาคารวะ ปิยะวาจา

กิจกรรม อารมณ์ของหนู

จุดประสงค์

1. บอกและจำแนกอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้
2. แสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ที่มีต่อตนเองได้อย่างมีเหตุผล

สาระสำคัญ

การจำแนกอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์มากระทบ จะทำให้สามารถตระหนักรู้อารมณ์ของตนเองได้อย่างมีเหตุผล

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ครูให้นักเรียนดูภาพต่อไปนี้ แล้วถามนักเรียนว่า ภาพแต่ละภาพ แสดงความรู้สึกอย่างไร และนักเรียนอยากเป็นอย่างไรภาพใด

ขั้นฝึก

1. ครูแสดงภาพและหรือเล่าว่าเด็กหญิง ข กำลังเล่นของเล่น เมื่อเด็กชาย ก มาเห็นก็ตรงเข้าแย่งของเล่นของเด็กหญิง ข

ถ้านักเรียนเป็นเด็กหญิง ข

เด็กหญิง ข รู้สึกอย่างไร

เด็กหญิง ข ควรจะอย่างไร

ผลที่ตามมาจะเป็นอย่างไร

ให้นักเรียนสรุปผลว่าควรเลือกแนวทางใดในการแสดงออก

ถ้านักเรียนเป็นเด็กชาย ก

เด็กชาย ก ต้องการอะไร

เด็กชาย ก รู้สึกอย่างไร

เด็กชาย ก ทำอย่างไรจึงได้ของเล่นมา

การกระทำของเด็กชาย ก เหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด

ถ้านักเรียนตอบว่า “ไม่เหมาะสม” ให้นักเรียนช่วยกันหาวิธีการที่เหมาะสม ครูอาจให้นักเรียนสาธิตพฤติกรรมที่เหมาะสม

2. ให้นักเรียนเล่าหรือเขียนประสบการณ์ของตนเองที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้น และบอกเหตุผลของการเกิดอารมณ์นั้น

ถ้านักเรียนตอบเหตุผลของอารมณ์ที่ “ไม่เหมาะสม” ให้นักเรียนช่วยกันหาวิธีการที่เหมาะสม ครูอาจให้นักเรียนสาธิตพฤติกรรมที่เหมาะสม

ขั้นสรุป

1. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายสรุปประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากการทำกิจกรรมนี้

2. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่าจากกิจกรรมนักเรียนได้ทราบถึงอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีสถานการณ์มากระทบ ซึ่งอารมณ์นั้นขึ้นอยู่กับเหตุผลของแต่ละบุคคล เช่น บางคนอาจจะแสดงอารมณ์โกรธเสียใจ ไม่พอใจ ดีใจ สุขใจ แต่หากนักเรียนมีสติตระหนักรู้ในอารมณ์ของตนเองแล้ว จะทำให้แสดงพฤติกรรมได้อย่างมีเหตุผลและเหมาะสม

สื่อ/อุปกรณ์

1. ภาพใบหน้าที่แสดงอารมณ์ต่างๆ
2. ภาพสถานการณ์ต่างๆ
3. แบบประเมิน

การประเมินผล

การสังเกต

- การแสดงความคิดเห็น
- พฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

ครูอาจใช้การแสดงบทบาทสมมติแทนการแสดงภาพในชั้นฝึกได้

ภาพอารมณ์ต่างๆ

(เศร้าเสียใจ)

(ดีใจ)

(โกรธ)

(กลัว)

(ตกใจ)

(เฉยๆ)

(งง ตงสัย)

(หมดอาลัยตายอยาก)

ภาพสถานการณ์ เด็กหญิง ข กำลังเล่น
และเด็กชาย ก มาแย่งของเล่นของเด็กหญิง ข

ตัวอย่าง แบบประเมิน กิจกรรม อารมณ์ของหนู

พฤติกรรม ชื่อนักเรียน	บอกอารมณ์ ต่างๆ		จำแนกอารมณ์ ต่างๆ		แสดงอารมณ์ความรู้สึก นึกคิดอย่างมีเหตุผล		หมายเหตุ
	ได้	ไม่ได้	ได้	ไม่ได้	เหมาะสม	ไม่เหมาะสม	
							ผู้ประเมิน ประเมินตนเอง ประเมินโดยเพื่อน ประเมินโดย ผู้ปกครอง ประเมินโดยครู ครูสรุป.....

เกณฑ์การประเมิน

1. บอกอารมณ์ได้.....ภาพ จากจำนวน.....ภาพ
2. จำแนกอารมณ์ได้.....ภาพ จากจำนวน.....ภาพ
3. แสดงอารมณ์ได้เหมาะสม

กิจกรรม รู้ทันตน

จุดประสงค์

1. บอกจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง
2. ยอมรับจุดเด่น จุดด้อย ของตนเองได้อย่างมีเหตุผล

สาระสำคัญ

การเรียนรู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก และความสามารถ จะนำไปสู่การยอมรับตนเอง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

เปิดเพลง เเต่กับกระต่าย ของวงดอกไม้ป่า
“เเต่ตัวลายเดินย้ายโคตรคงเคลง กระต่ายฮัมเพลงเดินสวนทางมา
ให้นักขำขันจำเเต่ท้องนา เชื่องช้าดั่งกับปลิง
มันจึงเอ๋ยแถมเหย้าทำท่าย แข่งความไวกันใหม่เจ้าปลิง
เจ้านั้นชักช้าเเต่เสียจริง ต่อให้วิ่งไปก่อน
เพราะทะนงในตัวเกินไป จิงหลงเอนกายพิงไม้พังก่อน
สายลมโชยโปรยไหวลมอ่อน กระต่ายเจ้าจึงนอนหลับปุ๋ยเย็นใจ.....”

ให้นักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหาในเพลง เช่น มีสัตว์กี่ชนิด กำลังทำอะไร

ขั้นฝึก

ครูเล่านิทาน พร้อมแสดงภาพประกอบการเล่า (ถ้ามี)

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ ชายป่าแห่งหนึ่ง มีกระต่ายอยู่ตัวหนึ่ง มีความภูมิใจที่ตนเองสามารถวิ่งได้เร็วมากที่สุดในหมู่เพื่อน ๆ สัตว์ อยู่มาวันหนึ่ง ขณะที่กระต่ายนั่งอยู่โคนต้นมะม่วงใหญ่ ริมสระน้ำ เหลือบมองเห็นเต่าตัวลายตัวหนึ่ง กำลังคดลานตัวมเตี้ยมอยู่ริมสระน้ำ กระต่ายจึงหัวเราะและพูดเยาะเย้ยว่า

“เจ้าเต่าตัวมเตี้ยม ซ้าอย่างนี้อีกก็ชาติจะถึงอีกฝั่งของสระ”

“ไม่เป็นไร ซ้าๆ ได้พริ้วเล่มงาม” เต่าตอบ

กระต่ายได้ฟังดังนั้น จึงพูดทำเต่าว่า

“มารัวแข่งกันไหม เจ้าไม่มีวันชนะซ้าได้หรอก”

เต่าได้ฟังดังนั้นจึงรับคำท้า และชวนกันไปหาสิ่งเป็นกรรมการตัดสิน ถึงวันแข่ง กระต่ายวิ่งออกจากเส้นเริ่มต้นด้วยความรวดเร็ว ต่างกับเต่าที่คดลานตัวมเตี้ยมตามมาอย่างช้าๆ ขณะที่กระต่ายวิ่งผ่านต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง ด้วยความชะล่าใจจึงหยุดนอนใต้ต้นไม้ใหญ่ สายลมพัดโชยมา ทำให้กระต่ายหลับอย่างมีความสุข นานๆ หนึ่ง จนเต่าคดลานผ่านกระต่ายไป

กระต่ายตกใจตื่น เห็นรอยเท้าเต่าเดินผ่านไป จึงวิ่งสุดชีวิตเพื่อไปสู่เส้นชัย แต่ช้าไปเสียแล้ว เต่าคดลานผ่านเส้นชัยไปอย่างสง่างาม

ครูถามนักเรียนว่า

1. ผลการแข่งขันจะเป็นอย่างไร สมมติ

- ถ้าเต่าชนะ ชนะเพราะเหตุใด กระต่ายแพ้ แพ้เพราะเหตุใด
- ถ้ากระต่ายชนะ ชนะเพราะเหตุใด เต่าแพ้ แพ้เพราะเหตุใด
- ถ้าเสมอกัน เสมอกันเพราะเหตุใด

2. ให้นักเรียนบอกจุดเด่น จุดด้อย ของเต่าและกระต่าย ในใบงานที่ 1 และร่วมกันสรุปความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการมองจุดเด่น จุดด้อยของเต่าและกระต่าย

3. ครูเชื่อมโยงความคิดเห็นจากข้อ 2 ให้นักเรียนเขียนจุดเด่น จุดด้อย ของเต่าและกระต่าย ทางด้านร่างกาย อารมณ์ความรู้สึก และความสามารถ ลงในใบงานที่ 2

4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการมองจุดเด่นและจุดด้อยของเต่าและกระต่าย โดยครูเน้นถึงการยอมรับสภาพความเป็นจริงว่า ด้านใดพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ และเน้นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ เช่น เต่ามีกระดองหนักไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เต่ามีความพยายาม อดทน ซึ่งเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ เป็นต้น

5. ให้นักเรียนบอกจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง ให้พิจารณาว่ามีจุดด้อยใดบ้างที่พัฒนาได้หรือไม่ พร้อมบอกเหตุผล และให้นักเรียนร่วมกันสรุปความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการยอมรับตนเอง

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนสรุปตามสภาพความเป็นจริง โดยยอมรับสิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เน้นถึงสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ เช่น ความสามารถ อุปนิสัย ความถนัด

สื่อ/อุปกรณ์

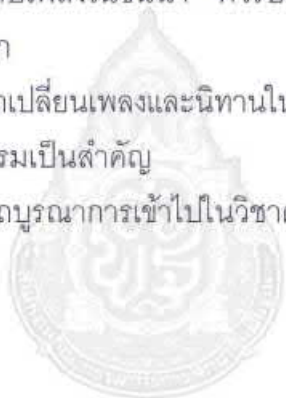
1. เทปเพลง วิทย์
2. ภาพประกอบนิทาน เต่ากับกระต่าย

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นจุดด้อย
 - พฤติกรรมและติดตามผลนักเรียนเป็นระยะ
2. ใบงาน
 - ตรวจผลงาน

ข้อเสนอแนะ

1. การเปิดเทปเพลงในชั้นนำ ควรปิดเทปก่อนเพลงจบเพื่อนำเข้าสู่ขั้นฝึก
2. ครูสามารถเปลี่ยนเพลงและนิทานในชั้นฝึกได้ โดยยึดประสงค์ของกิจกรรมเป็นสำคัญ
3. ครูสามารถบูรณาการเข้าไปในวิชาดนตรี ภาษาไทย ได้

ใบงานที่ 1
กิจกรรม รู้ทันตน

จุดด้อย

จุดเด่น

จุดด้อย

จุดเด่น

ใบงานที่ 2
กิจกรรม รู้ทันตน

ร่างกาย		อารมณ์ความรู้สึก		ความสามารถ	
จุดเด่น	จุดด้อย	จุดเด่น	จุดด้อย	จุดเด่น	จุดด้อย
แต่					
กระด้าย					

กิจกรรม ใช้ปัญญาแก้ปัญหาให้ตน

จุดประสงค์

1. แสดงความเชื่อมั่นในตนเอง
2. แสดงอารมณ์อย่างตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ
3. ตัดสินใจและแก้ปัญหาทางอารมณ์ด้วยตนเองโดยใช้เหตุผลด้านจริยธรรม
4. บอกความสำคัญและประโยชน์ของการพึ่งพาตนเอง
5. ให้อุจกพึ่งพาตนเองเมื่อมีปัญหาและประเมินผลการปฏิบัติจนเกิดแรงจูงใจที่ดีในการพึ่งพาตนเองเมื่อประสบอุปสรรคหรือปัญหา

สาระสำคัญ

การพึ่งพาตนเองได้นั้น บุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง แสดงอารมณ์ตามความเป็นจริงอย่างเหมาะสม จะทำให้สามารถตัดสินใจ แก้ไขปัญหาทางอารมณ์อย่างมีเหตุผลได้ด้วยตนเอง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “มด”

“มันตัวนิดเดียว มันมีเรี่ยวแรง มันไม่เดินเซง มีระเบียบวินัย
เดินเป็นแถวยาว ขนข้าวของกันไป ขนเขี้ยวใหญ่ ขนไปไว้วินาง

A-N-T ANT ANT นั้นแปลว่ามด

A-N-T ANT มดเดินแถวเนยาว"

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาจากเพลง

ขั้นฝึก

1. ครูคัดเลือกนักเรียน 1 คน เพื่อกำหนดบทบาทสมมติ โดยไม่ให้นักเรียนคนอื่นในห้องทราบ (ครูควรพิจารณานักเรียนที่มีความสามารถทางการแสดงออก) โดยให้แสดงพฤติกรรมดังนี้

ครั้งที่ 1 ให้เดินมาแข่งคิวหน้าเพื่อนนักเรียนที่เจียบๆ (ครูระบุนักเรียนที่จะต้องแข่งให้นักเรียนทราบ)

ครั้งที่ 2 ให้เดินมาแข่งคิวหน้าเพื่อนนักเรียนที่เรียบร้อยและคาดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม (ครูระบุนักเรียนที่จะต้องแข่งให้นักเรียนทราบ)

ครั้งที่ 3 ให้เดินมาแข่งคิวหน้าเพื่อนนักเรียนที่ไม่ยอมใคร เช่น โกรธง่าย ไววายวาย เสียงดัง ก้าวร้าว (ครูระบุนักเรียนที่จะต้องแข่งให้นักเรียนทราบ)

2. ครูสร้างสถานการณ์จำลอง โดยให้นักเรียนทุกคนในห้องเข้าแถวเพื่อรับซองแจก

3. ให้นักเรียนที่ถูกกำหนดบทบาทสมมติในข้อ 1 เข้าแข่งเพื่อนนักเรียนที่ถูกกำหนดไว้

4. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายจากสถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้น โดยให้นักเรียนที่ถูกแข่งคิวทั้ง 3 คน มาพูดถึงความรู้สึกและการแก้ปัญหาของตนเองเมื่อถูกแข่งคิว ครูนำข้อมูลเขียนบนกระดาน ดังนี้

ความรู้สึก	การแก้ไขปัญหา	ข้อดี/ข้อเสีย

5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปเรื่องการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมด้วยตนเองเมื่อเผชิญปัญหา โดยคำนึงถึงผลการแก้ไขปัญหาและความมีระเบียบวินัย

6. นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม กำหนดสถานการณ์กลุ่มละ 1 สถานการณ์ ดังตัวอย่างสถานการณ์ต่อไปนี้

รองเท้าถอดวางไว้หน้าห้องนาย

ลืมเอาเงินค่าขนมมาโรงเรียน

พลัดหลังจากพ่อแม่ผู้ปกครอง

ฯลฯ

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนด

7. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา

8. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม โดยเน้นการมีสติและการพึ่งพาตนเอง

ขั้นสรุป

ครูสรุปว่า จากกิจกรรมแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมบุคคลต้องมีสติ มีความเชื่อมั่นในตนเอง แสดงอารมณ์อย่างตรงไปตรงมา มีเหตุผล และมีกำลังใจในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

สื่อ/อุปกรณ์

1. เพลง “มด”
2. ของแจก (สำหรับใช้ในสถานการณ์จำลอง)
3. ใบงานสถานการณ์ต่างๆ

การประเมินผล

การสังเกต

- การแสดงความรู้สึกและวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียน
- การแสดงความคิดเห็น
- การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจปรับสถานการณ์ที่เป็นบทบาทสมมติ และสถานการณ์ในการแก้ไขปัญหาได้ตามความเหมาะสม
2. เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมแล้ว ครูอาจแจกของที่เตรียมไว้ในสถานการณ์จำลองให้แก่ นักเรียนทุกคน

กิจกรรม ใช้ปัญญาพัฒนาอารมณ์

จุดประสงค์

1. แสวงหาและรับข้อมูลแนวคิดใหม่ๆ นำมาวิเคราะห์ใช้กับตนเองอย่างมีเหตุผล
2. ควบคุมความรู้สึกโกรธ กลัว เมื่อเผชิญกับภาวะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้อย่างมีเหตุผล

สาระสำคัญ

การเรียนรู้ที่จะจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีสติ มีเหตุผล รู้จักอดทนอดกลั้นจะทำให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และแสดงออกในทางที่สังคมยอมรับ

วิธีดำเนินการ

กิจกรรมที่ 1

ขั้นนำ

ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “ไถ่อย่าง” พร้อมแสดงท่าทางประกอบ

“ไถ่อย่าง ไถ่อย่าง ไถ่อย่าง ไถ่อย่างถูกเผา มันจะโดนไม้เสียบ (ซ้ำ)

เสียบปีกซ้าย (ไอ้ย) เสียบปีกขวา (ไอ้ย)

ร้อนจริงๆ ร้อนจริงๆ ร้อนจริงๆ”

ขั้นฝึก

1. ครูเล่านิทานเรื่อง “ลูกไก่เจ็ดสี” ให้นักเรียนฟัง
2. ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- จากนั้นทานเรื่องนี้จะมีอะไรอยู่ในความมืด
- สิ่งที่ถูกเจียบเจอคืออะไร ลูกเจียบรู้สึกอย่างไร
- เพราะอะไรความกลัวของลูกเจียบจึงหายไป

3. ครูถามนักเรียนแต่ละคนว่า

- เคยกลัวอะไรบ้าง เพราะเหตุใด มีผลกระทบต่อนักเรียนอย่างไร และนักเรียนมีวิธีการควบคุมความกลัวได้อย่างไร
- ครูและนักเรียนร่วมกันหาทางควบคุมความกลัวอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ 2

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนดูภาพที่แสดงอารมณ์ต่างๆ (หรือให้นักเรียนใส่หน้ากากแสดงอารมณ์ต่างๆ แล้วให้นักเรียนแสดงอารมณ์ตามหน้ากากที่ใส่) แล้วถามนักเรียนว่า ภาพแต่ละภาพแสดงความรู้สึกอย่างไร

2. ครูถามนักเรียนเคยรู้สึกโกรธไหม ในสถานการณ์ใดบ้าง แล้วทำอย่างไร

3. นักเรียนร่วมกันอภิปราย

ขั้นฝึก

1. จากสถานการณ์ที่นักเรียนเล่า ให้นักเรียนช่วยกันเลือกสถานการณ์ที่เห็นว่าสำคัญที่สุดมา 1 สถานการณ์ (ตามความเหมาะสม)

2. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับผลกระทบต่อนักเรียนอย่างไร และบริหารจัดการกับความโกรธที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม

3. ให้นักเรียนฝึกวิธีการจัดการความโกรธ ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1) สำรวจอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น โดยให้นักเรียนรับรู้อารมณ์ตนเองขณะนั้นว่า กำลังโกรธ โดยจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เช่น เหงื่อออก หัวใจเต้นแรง หน้าแดง ปากสั่น มือสั่น ฯลฯ

2) ดาดการณ์ผลดี/ผลเสียของการแสดงอารมณ์นั้นๆ ออกมา

3) พยายามควบคุมอารมณ์ได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น

- หายใจเข้า-ออกยาวๆ
- นับ 1-10 (นับต่อไปเรื่อยๆ จนกว่าจะรู้สึกสงบ)
- หลีกเลี้ยงออกไปจากสถานการณ์นั้นๆ ชั่วคราวก่อน
- กำหนดลมหายใจ ให้สติอยู่ที่การหายใจเข้า-ออก
- ทำกิจกรรมอื่นที่ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเองหรือผู้อื่น เช่น เล่นกีฬา

4) สำรวจความรู้สึกของตัวเองอีกครั้ง และชื่นชมกับวิธีการที่ตนเองสามารถผ่อนคลายอารมณ์ได้

5) ทาวิธีการพูดคุย แก้ไขปัญหาที่เหมาะสมต่อไป

4. ให้นักเรียนนำวิธีการดังกล่าวไปฝึกใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “ดีกันนะ” พร้อมแสดงท่าทางประกอบ

“ดีกันนะ ดีกันนะ

อย่าโกรธนะ ขอโทษนะ

ที่ฉันเล่นจนเกินไป

ดีกันนะ ดีกันนะ

ฉันก็อย้อออกมา

ด้วยฉันไม่ได้ตั้งใจ

ที่ฉันเล่นแรงเกินไป

เราเป็นเพื่อนกัน”

ขั้นสรุป

การที่เราจะควบคุมอารมณ์ตนเองได้นั้น เราต้องรู้จักอารมณ์ของตนเองในขณะนั้นก่อน ควรมีสติและหาวิธีการจัดการกับอารมณ์นั้นๆ ได้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล

สื่อ/อุปกรณ์

1. เพลง “ไถ่อย่าง”
2. เพลง “ดีกันนะ”
3. นิทานเรื่อง “ลูกไก่เจ็ดสี”
4. แบบบันทึกพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การอธิบายและการบอกเหตุผลในเรื่องของอารมณ์ ความกลัว ความโกรธ
 - การเล่าประสบการณ์ในการจัดการกับอารมณ์ของนักเรียน
2. แบบบันทึกพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์

ข้อเสนอแนะ

1. ครูสามารถเปลี่ยนแปลงเพลงและนิทานได้ โดยยึดจุดประสงค์ของกิจกรรมเป็นสำคัญ
2. ครูสามารถเลือกใช้กิจกรรมที่ 1 และหรือ 2 ได้ตามความเหมาะสม

นิทานเรื่อง “ลูกไก่เจมี่”

เย็นวันหนึ่ง ที่เล้าไก่ แม่ไก่ร้อง “เจี๊ยบๆ” เรียกลูกไก่เข้ามาหา พร้อมกับสอนว่า “ไก่ดำแล้ว หนูอย่าออกไปเล่นไกลๆ นะ โลกภายนอก ยังมีอะไรอีกหลายอย่างที่หนูต้องเรียนรู้ แต่หนูยังเด็กควรอยู่ภายใต้การดูแลของแม่นะ”

“จะแม่ หนูจะไม่ไปไหนไกล” ลูกไก่ทั้งเจ็ด ส่งเสียงร้องรับคำสอนของแม่

หลังจากพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า เมื่อความมืดมาเยือน แม่ไก่และลูกไก่ทั้งหกหลับสนิท เจ้าเจี๊ยบน้อยน้องตัวสุดท้ายท้องนอนไม่หลับ และด้วยความอยากรู้อยากเห็น จึงเดินออกมานอกเล้า ผ่านพุ่มไม้ที่เจ้าเจี๊ยบมองดูสูงดำทะมึน เจ้าเจี๊ยบเดินต่อไป มีลมเย็นพัดมาปะทะ เจ้าเจี๊ยบได้ยินเสียงแหลมดังหวีดหวิว ขาเจ้าเจี๊ยบเริ่มสั่น ทันใดนั้นเองเจ้าเจี๊ยบเหลือบไปเห็นผีสูงใหญ่ดำทะมึน มีลันยาวห้อยกวัดแกว่งไปมา เจ้าเจี๊ยบหันหลังกลับวิ่งหนีสุดชีวิต ขณะนั้นเองเจ้าเจี๊ยบรู้สึกว่ามีอะไรมาจับยึดอยู่ จึงร้องด้วยเสียงอันทันทีว่า “แม่ช่วยหนูด้วย”

แม่ไก่ได้ยินเสียงร้องของลูก จึงรีบวิ่งมาช่วยและพาลูกกลับเล้าไก่ เจ้าเจี๊ยบพูดว่า “หนูกลัวมากจะแม่ หนูเจอผี ลันมันยาว ยาวมากๆ มีเสียงน่ากลัวด้วย พอหนูวิ่งหนีมันก็จับขาหนูไว้ด้วย” แม่ไก่ก็พูดว่า “หนูอย่าเพิ่งตกอกตกใจ พรุ่งนี้แม่จะพาหนูไปดูสิ่งที่หนูเห็นและได้ยิน ว่าที่แท้จริงคืออะไร”

รุ่งขึ้นแม่ไก่พาเจ้าเจี๊ยบและพี่ๆ ไปเดินในสวน

“ตรงไหนลูกที่หนูถูกผีจับขา” แม่ไก่ถาม

“ตรงนั้นเลยจะแม่” เจ้าเจี๊ยบตอบ

“มองให้ดีซิลูก ตรงนี้เป็นเพียงรากไม้ที่งูขึ้นจากพื้นดิน มันทำให้ขาของหนูเข้าไปขัด จนรู้สึกเหมือนมีใครจับขาหนู และเสียงที่หนูกลัว ลองฟังซิจะลูกใช้เสียงที่ลูกได้ยินไหม เป็นเสียงใบไม้ถูกลมพัด” แม่ไก่พูด

“ใช่เลยจ๊ะแม่ ใช่เลย แต่เมื่อต้นมันดังกว่านี้” เจ้าเจี๊ยกตอบ

“ก็เพราะกลางคืนมันเงียบ ประกอบกับกลางคืนลมพัดแรงกว่ากลางวัน หนูจึงได้ยินเสียงดังกว่านี้” แม่ไก่อธิบาย และก้าวเดินต่อไปจนถึงต้นมะพร้าวสูงใหญ่ต้นหนึ่ง

“ตรงนี้เลยจ๊ะแม่ที่หนูเจอผีแถบลิ้นยาว” เจ้าเจี๊ยกรีบบอก

“ลูก ลูกเห็นทางมะพร้าวที่ตกห้อยลงมาอยู่กลางต้นไหมจ๊ะ” แม่ไก่ชี้ให้ลูก ๆ ดู

ขณะที่แม่ไก่พูด มีลมพัดมา ทางมะพร้าวไหว แม่ไก่ก็พูดว่า “เจ้าเจี๊ยก มันเหมือนลิ้นของผีไหมลูก”

“เหมือนจ๊ะแม่” ลูกเจี๊ยกมองและหลับตานึกถึงเหตุการณ์เมื่อคืน

“นั่นแหละ สิ่งที่ลูกเห็นในควมมืดรวมกับจินตนาการที่เกิดจากความกลัว ทำให้ลูกเห็นต้นมะพร้าวและทางมะพร้าว เป็นผีที่แถบลิ้นยาว”

“หนูเข้าใจแล้วจ๊ะแม่ หนูขอโทษที่ไม่เชื่อฟังที่แม่สอน” เจ้าเจี๊ยกเดินเข้าไปกราบขอโทษแม่

ตัวอย่าง
แบบบันทึกพฤติกรรมการควบคุมอารมณ์

วันเดือน ปี	เหตุการณ์	ความรู้สึก ของ นักเรียน	วิธีการควบคุม อารมณ์	ผลที่เกิดจากการ ควบคุมอารมณ์		ความคิดเห็น ของครู
				 พอใจ	 ไม่พอใจ	

กิจกรรม ทำดี มีสุข

จุดประสงค์

ปฏิบัติตนต่อตนเองและผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา ทั้งทางกาย วาจา ใจ ได้อย่างเหมาะสม

สาระสำคัญ

บุคคลจะมีความซื่อสัตย์ได้ต้องรู้จักการควบคุมตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยแสดงออกอย่างเหมาะสมและตรงตามความเป็นจริง

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูเล่านิทานเรื่อง “แม่เสียกับแม่กับโค”
2. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปข้อคิดที่ได้จากนิทาน โดยเชื่อมโยงถึงความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่เวที และความเมตตากรุณา

ขั้นฝึก

1. นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม ให้แต่ละกลุ่มไปศึกษา ค้นคว้าบุคคลตัวอย่างทางด้านความซื่อสัตย์ จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น จากบุคคล ห้างสมุด (ครูอาจมอบหมายงานให้นักเรียนล่วงหน้า)
2. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอเรื่องราวของบุคคลตัวอย่าง
3. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้
 - พฤติกรรมของความซื่อสัตย์

- ผลที่ได้รับจากการมีความซื่อสัตย์
- นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อการกระทำของบุคคลที่นำเสนอ
- นักเรียนจะนำจริยธรรมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ไปใช้ใน
ชีวิตประจำวันได้อย่างไร
- ให้นักเรียนแต่งคำขวัญเกี่ยวกับความซื่อสัตย์

4. ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “ความซื่อสัตย์”

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การที่บุคคลจะมีความซื่อสัตย์ได้ บุคคลจะต้องรู้จักการควบคุมตนเอง ทั้งทางกาย วาจา ใจ โดยแสดงออกอย่างเหมาะสมและตรงตามความเป็นจริง ซึ่งบุคคลที่มีความซื่อสัตย์นั้นจะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น และได้รับการยกย่องจากสังคม ดังคำสุภาษิตที่ว่า “ซื่อกินไม่หมด ดดกินไม่นาน”

2. ครูจัดกิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์” โดยจัดให้นักเรียนซื่อซายด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียน (กำหนดระยะเวลา 1 เดือน)

สื่อ/อุปกรณ์

1. นิทานเรื่อง “แม่เสือกกับแม่โค”
2. เพลง “ความซื่อสัตย์”
3. ดินสอ
4. ตัวอย่างกิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์”

การประเมินผล

การสังเกต

- การร่วมอภิปรายเกี่ยวกับความซื่อสัตย์
- พฤติกรรมความซื่อสัตย์จากกิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์” เช่น ตรวจสอบจากจำนวนเงินกับจำนวนดินสอว่าถูกต้องหรือไม่ ทุกวัน ทุกสัปดาห์

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ แหล่งการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ในชุมชนนั้นๆ เช่น บ้านศรัทธาของรัฐบาลสุราษฎร์ธานี
2. ครูอาจปรับเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์” เป็นสิ่งของอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม
3. กิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์” ควรจัดและประเมินอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมความซื่อสัตย์จนเป็นนิสัย

เพลง ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์
หากว่าใครไม่มี
มีความรู้ท่วมหัว
ดัดโกงแล้วใคร

คำร้อง-ทำนอง สุเทพ ไซตสกุล
เป็นสมบัติของคนดี
ชาตินี้เอาตัวไม่ได้
เอาตัวไม่รอดตมไป
จะรับไว้ให้ร่วมการงาน

นิทานเรื่อง “แม่เสียกับแม่โค”

ครั้งหนึ่งพระโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นลูกโค วันหนึ่งแม่โคซ่อนลูกไว้แล้วก็ไปเที่ยวแสวงหาอาหารในป่า เมื่อญไปพบเสือโคร่งตัวหนึ่ง เสือนั้นกระโดดเข้ามาจะกัดแม่โคกินเป็นอาหาร แม่โคจึงได้อ้อนวอนขอชีวิตแก่เสือด้วยวาจาอ่อนหวาน เสือก็ไม่ยอมให้ จะกินแม่โคให้ได้ แม่โคจึงว่า “ถ้าท่านจะกินข้าพเจ้าจริงแล้ว ข้าพเจ้าขอผัดพ้อให้ข้าพเจ้าได้กลับไปให้นุตรกินนมเสียก่อนแล้วข้าพเจ้าจะกลับมาให้ท่านกิน”

เสือก็นมปล่อยให้แม่โคกลับไป ครั้นแม่โคกลับไปถึงลูก จึงเรียกลูกให้มากินนม แล้วเล่าเรื่องที่ได้ไปพบกับเสือ จนได้ทำสัญญากับเสือดว่าไปให้ลูกกินนมแล้วจะกลับมาให้เสือกินให้ลูกฟัง เมื่อสิ่งเสียบุตรเสร็จแล้ว แม่โคก็จะไปให้เสือกิน แต่ลูกโคมีความรักและกตัญญูต่อมารดา จึงได้ขออาสามารดาจะไปให้เสือกิน แต่มารดาไม่ยอมให้ลูกไปตายแทนตน ตกลงเมื่อมารดาไปลูกก็วิ่งตามไปด้วย ครั้นไปถึงเสือแล้วลูกโคจึงได้เข้าอ้อนวอนขอชีวิตมารดาแก่เสือ ยอมให้เสือกินแทนมารดา เสือเห็นแม่โคมีความสัตย์กลับมาให้กินตามสัญญา และเห็นลูกโคมีความกตัญญูต่อมารดา ก็มีความสงสาร เลยไม่กิน ปล่อยให้โคแม่ลูกรอดอันตรายไปโดยความสวัสดิ์.

การประเมินพฤติกรรมความซื่อสัตย์ด้วยการจัดกิจกรรม “ดินสอซื่อสัตย์”

จุดประสงค์ของกิจกรรม

เพื่อปลูกฝังคุณธรรม “ความซื่อสัตย์”

อุปกรณ์ที่ใช้

1. ดินสอ
2. สตางค์ทอนจำนวนหนึ่ง

การดำเนินกิจกรรม

1. ครูจัดเตรียมดินสอ เพื่อจำหน่ายแก่นักเรียนตามโครงการ “ดินสอซื่อสัตย์” พร้อมเงินทอนไว้ตรงมุมห้องเรียนที่เหมาะสม
2. ครูชี้แจงเงื่อนไขการซื้อดินสอ คือ กำหนดให้นักเรียนซื้อเอง ทอนเงินเอง โดยไม่มีคนคอยดูแล
3. เมื่อผ่านไปประมาณ 1 เดือน ครูรายงานผลให้นักเรียนทราบ
4. สรุปข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม

การประเมินผล

ครูตรวจสอบพฤติกรรมความซื่อสัตย์จากจำนวนเงินและจำนวน
ดินสอ

กิจกรรม สร้างโลกสวยด้วยตัวเรา

จุดประสงค์

1. มองบวกในสถานการณ์ลบที่เกิดขึ้น
2. เปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส
3. รู้จักยืดหยุ่นเมื่อพบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

สาระสำคัญ

การปรับตัวที่ดี บุคคลจะต้องรู้จักตรวจสอบและแยกแยะอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด การกระทำของตนเองและผู้อื่นตามสภาพเป็นจริง โดยมี ความยืดหยุ่นเมื่อพบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล และมองให้ เป็นสิ่งดีในสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

ครูนำร้องเพลง “รักแม่(พ่อ)”

“เข้าวันหนึ่งวันนั้น วันหนึ่งวันนั้น 7 นาฬิกา

แม่(พ่อ)กระโดดออกมา กระโดดออกมา บอกว่ารักลูก

ลูกก็บอกว่ารัก ก็บอกว่ารัก รักแม่(พ่อ)คนเดียว

คนอื่นจะไม่แลเหลียว จะไม่แลเหลียว ให้เสียเวลา”

ขั้นฝึก

1. ครูยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ทำให้นักเรียนเกิดอารมณ์ทางลบ (เช่น ผิดหวัง เสียใจ) เช่น

“วันหนึ่งคุณแม่และน้องก้อยไปซื้อของที่ห้างสรรพสินค้าหรือตลาดแห่งหนึ่ง น้องก้อยเห็นตุ๊กตาหมีตัวใหญ่ แล้วรู้สึกอยากได้ จึงขอให้คุณแม่ซื้อให้ แต่คุณแม่ปฏิเสธ ไม่ซื้อให้”

2. ครูถามนักเรียนว่า

ถ้านักเรียนเป็นก้อย นักเรียนรู้สึกและแสดงออกอย่างไร เมื่อแม่ไม่ซื้อตุ๊กตาหมีให้

ถ้านักเรียนเป็นแม่ นักเรียนรู้สึกอย่างไรเมื่อเห็นการแสดงออกของน้องก้อย และนักเรียนจะอย่างไร

3. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้สึกและการแสดงออกของน้องก้อย และแม่ โดยครูอาจจะนำข้อมูลเขียนบนกระดาน เช่น

น้องก้อย		แม่	
ความรู้สึก	การแสดงออก	ความรู้สึก	การแสดงออก

4. จากความรู้สึกและการแสดงออกของแม่ ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่าเพราะเหตุใดแม่จึงไม่ซื้อตุ๊กตาให้ (ครูอาจจะให้ข้อสังเกตว่า แม่อาจรู้สึกไม่สบายใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น) ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเหตุผลที่เหมาะสม

5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายว่า การที่แม่ไม่ซื้อตุ๊กตาให้ มีข้อดีอย่างไร และครูเชื่อมโยงไปสู่ความอดทนอดกลั้น และความประหยัด

6. นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีและวิธีการแก้ไขปัญหา เพื่อยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใน

สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น

- บ้านน้ำท่วม
- เมื่อไม่ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนนักเรียน
- ผิดหวังจากการแข่งขันกีฬา
- ผิดหวังจากการสอบ

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การยอมรับความเปลี่ยนแปลงจะช่วยปรับใจให้เป็นปกติอยู่ได้ และจะช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้สำเร็จ โดยสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 เมื่อพบกับสถานการณ์ที่ทำให้นักเรียนรู้สึกผิดหวัง เสียใจ ให้นักเรียนตรวจสอบอารมณ์ความรู้สึกของตนเองที่เผชิญกับสถานการณ์นั้น ๆ

ขั้นที่ 2 เรียนรู้ความรู้สึกและเหตุผลของผู้อื่น

ขั้นที่ 3 คิดหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนความคิดจากสถานการณ์ที่เป็นลบให้เป็นบวก ทำให้เกิดการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์นั้น

สื่อ/อุปกรณ์

1. เพลง “รักแม่(พ่อ)”
2. ภาพสถานการณ์ต่าง ๆ

การประเมินผล

การสังเกต

- การบอกความรู้สึกของนักเรียนจากสถานการณ์ที่กำหนดให้
- การให้เหตุผลทางบวกของนักเรียน
- การอภิปรายและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

ครูอาจปรับเปลี่ยนสถานการณ์ให้เหมาะสมกับวัยและสภาพท้องถิ่น
โดยยึดจุดประสงค์ของกิจกรรมเป็นสำคัญ

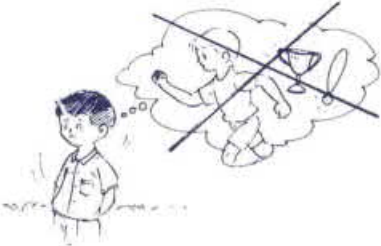
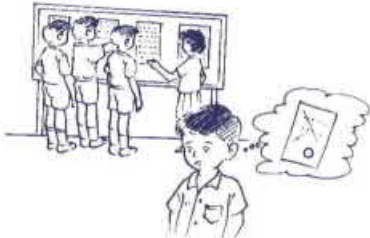

ใบงาน
กิจกรรม สร้างโลกสวยด้วยตัวเรา

คำชี้แจง

ให้นักเรียนศึกษาเหตุการณ์ต่อไปนี้ แล้วพยายามค้นหาข้อดีของเหตุการณ์ให้มากที่สุด ลงในตารางข้างล่าง

เหตุการณ์ ภาพ/เรื่อง

 บ้านน้ำท่วม	 เมื่อไม่ได้รับการเลือกเป็น ตัวแทนนักเรียน
 ผิดหวังจากการแข่งขันกีฬา	 ผิดหวังจากการสอบ

สรุปเหตุการณ์ (สาเหตุ/ผลที่เกิดขึ้น)	ข้อดี	วิธีการแก้ปัญหา
		

กิจกรรม ผันด้วยใจ ไปให้ถึง

จุดประสงค์

1. กำหนดเป้าหมาย วางแผน หาทางไปสู่เป้าหมายอย่างเป็นระบบ โดยมีข้อมูลประกอบ
2. มีวิธีการเอาชนะอุปสรรค และตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ
3. มีความมุ่งมั่นในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย

สาระสำคัญ

บุคคลควรมีความมุ่งมั่นในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมาย โดยควรมีการวางแผนเพื่อหาแนวทางไปสู่เป้าหมายอย่างเป็นระบบ เมื่อเผชิญอุปสรรคไม่ควรย่อท้อ พยายามหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการ

ชั้นนำ

1. ครูนำร้องเพลงที่มีความหมายเกี่ยวกับการให้กำลังใจ
2. ครูแสดงภาพ หรือเล่าถึงบุคคลที่ประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในขณะนั้น
3. ครูถามนักเรียนว่า เพราะเหตุใดบุคคลในภาพหรือในเรื่องจึงประสบความสำเร็จ

ชั้นฝึก

1. ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ (อาจปรับเปลี่ยนได้ตามสภาพ

ห้องดิน) ไว้บนโต๊ะกลางห้อง เท่าจำนวนกลุ่มนักเรียน ซึ่งอุปกรณ์แต่ละกลุ่มควรแตกต่างกัน

2. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความเหมาะสม โดยใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ของกลุ่ม เช่น

กลุ่มที่ 1 ใบไม้ ลูกปัด กาว ด้าย ฯลฯ

กลุ่มที่ 2 กรรไกร ด้าย กระดาษ ฯลฯ

ร่วมกันสร้างชิ้นงาน 1 ชิ้น ภายในระยะเวลา 20 นาที (อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวัยของนักเรียน) พร้อมตั้งชื่อผลงาน

3. เมื่อหมดเวลา ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลงาน ภายใต้หัวข้อต่อไปนี้

- ชื่อผลงาน
- เพราะเหตุใดจึงทำผลงานชิ้นนี้
- มีขั้นตอนในการทำงานอย่างไร
- อุปสรรคที่เกิดขึ้น และการแก้ไขปัญหา
- ประโยชน์ของผลงานชิ้นนี้
- นักเรียนรู้สึกอย่างไรกับผลงานชิ้นนี้

4. ให้นักเรียนร่วมกันพิจารณากลุ่มที่ทำงานสำเร็จกับกลุ่มที่ทำงานไม่สำเร็จ ว่ามีวิธีการทำงานอย่างไร เริ่มตั้งแต่ลักษณะของผลงาน การตั้งเป้าหมาย ขั้นตอนในการทำงาน การเผชิญอุปสรรค และการแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของงาน และครูเชื่อมโยงสู่ความสามัคคี

5. ให้นักเรียนเขียนสิ่งที่ต้องการได้ หรือต้องการเป็น หรือต้องการจะทำ และระบุวิธีการเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

6. ครูสุ่มถามนักเรียน 2-3 คน

ขั้นสรุป

ครูสรุปว่า การดำเนินชีวิตของคนเราต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน และมีความเป็นไปได้บนพื้นฐานของความสามารถของตนเอง โดยจะต้องวางแผนและดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ เมื่อเผชิญอุปสรรคต้องหาแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม และสิ่งที่สำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้คือ ความสามัคคี ความมุ่งมั่น อดทน อดกลั้น ไม่ท้อถอย ไม่ย่อท้อ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จที่ต้องการ

สื่อ/อุปกรณ์

1. ภาพหรือเรื่องของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ และมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในขณะนั้น
2. อุปกรณ์การสร้างชิ้นงาน เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ หรือกระดาษชนิดต่างๆ ใบไม้ แก้วลย์ เมล็ดพืชชนิดต่างๆ ลูกบิด กระดาษอัดสำเนา กาว สีเทียนหรือสีเมจิก ฯลฯ (ห้ามใช้อุปกรณ์ส่วนตัว เช่น มีด กรรไกร)

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - กระบวนการทำงานแต่ละกลุ่ม
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรม
 - การแสดงความคิดเห็น
2. ผลงานของกลุ่ม
3. การสุ่มถามนักเรียนเพื่อตรวจสอบเป้าหมาย การวางแผน การแก้ไขปัญหาอุปสรรคของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจปรับเป็นกิจกรรมอื่นได้ตามความเหมาะสม เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ทำอุปกรณ์ดนตรี เป็นต้น
2. ครูสามารถฝึกกิจกรรมนี้ในเรื่องทักษะการวางแผนหรือการทำงานเป็นทีมได้
3. ครูอาจจะให้นักเรียนแต่ละคนช่วยเตรียมเศษวัสดุมาด้วย

กิจกรรม ค้นหาส่วนดี

จุดประสงค์

1. รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. รับรู้สถานการณ์ต่างๆ ในทางบวก
3. นำคุณค่าของตนเองมาใช้ในการเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

สาระสำคัญ

การรู้จักรักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ตลอดจนนำคุณค่านั้น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นได้ จะทำให้บุคคลมองโลกในแง่ดี

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูนำเสนอสนทนาหรือแสดงภาพเกี่ยวกับฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว แล้วถามนักเรียนว่า

- ให้นักเรียนบอกข้อดีของฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ให้ได้มากที่สุด
- ให้นักเรียนร่วมกันสรุปว่า สิ่งต่างๆ ที่อยู่ในโลกนี้ ต่างล้วนมีข้อดีมากมาย ถ้านักเรียนพยายามค้นหา

ขั้นฝึก

1. ให้นักเรียนดูแผ่นกระดาษขาวที่มีจุดสีดำอยู่ 2 จุด
2. ถามนักเรียนว่า นักเรียนเห็นอะไรบ้าง ให้ออกรายละเอียดให้ได้มากที่สุด

3. ครูสรุปว่า จากกระดานที่ครูให้นักเรียนดู นักเรียนส่วนใหญ่จะมองเห็นจุดสีดำ 2 จุด บนกระดานขาวก่อน เปรียบได้กับการมองตนเองหรือมองผู้อื่น ซึ่งมักจะมองหาส่วนไม่ดีหรือข้อด้อยที่ปรากฏ แม้ว่าจะเป็นเพียงส่วนน้อย มากกว่าการที่จะมองภาพรวมของสิ่งนั้นๆ นักเรียนจึงควรมองส่วนที่ดีของเพื่อนมากกว่าที่จะมองส่วนที่ไม่ดี

4. ให้นักเรียนจับคู่กันทำกิจกรรมต่อไปนี้

4.1 ผลัดกันบอกข้อดีของตนเองให้เพื่อนฟัง

4.2 ผลัดกันบอกข้อดีของเพื่อนให้เพื่อนฟัง

5. ครูและนักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่า

5.1 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรขณะที่นักเรียนพูดถึงความดีของตนเอง

5.2 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรขณะที่นักเรียนพูดถึงความดีของเพื่อน

6. นักเรียนจะนำความดีของตนและของเพื่อนไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การมองโลกในแง่ดี จะทำให้บุคคลพอใจในคุณค่าที่ตนมี รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น อยู่ร่วมกันผู้อื่นได้อย่างมีความสุข รวมทั้งการรับรู้สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทางบวก และนำค่านั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

2. ครูอ่านกลอนพุทธสุภาษิต ของท่านพุทธทาส
“เรามีส่วนเลวบ้าง ช่างหัวเขา	จงเลือกเอาส่วนที่ดี เรามีอยู่
เป็นประโยชน์ต่อโลกบ้าง ยังน่าดู	ส่วนที่ชั่วอย่าไปรู้ ของเขาเลย”

สื่อ/อุปกรณ์

1. ภาพฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว
2. ภาพกระต่ายขาวที่มีจุดสีดำ 2 จุด

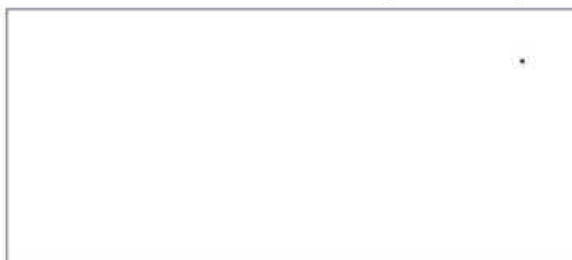
การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การตอบคำถามข้อดีของฤดูต่าง ๆ
 - การแสดงความคิดเห็นต่อภาพกระต่าย
 - การมองเห็นส่วนดีของตนเองและเพื่อนในห้อง
 - การสรุปความคิดเห็นของนักเรียน
2. ตรวจผลงานจากการนำความดีของตนและเพื่อนไปใช้ประโยชน์

ข้อเสนอแนะ

ครูอาจปรับเปลี่ยนสถานการณ์ในขั้นนำได้ตามความเหมาะสม
เช่น ข้อดีของรถติด น้ำท่วม เป็นต้น

ภาพ กระต่ายขาว มีจุดสีดำ 2 จุด

กิจกรรม น้ำเอเย น้ำใจ

จุดประสงค์

1. รับรู้อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความคิด ความต้องการ มุมมองของผู้อื่นตามที่เป็นจริงและแสดงให้ผู้อื่นรับรู้ได้
2. บอกความรู้สึก ความต้องการ ความเห็นอกเห็นใจ ให้ผู้อื่นรับรู้ได้

สาระสำคัญ

การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยการรับรู้อารมณ์ความรู้สึก และความต้องการ ทั้งของตนเองและผู้อื่น จะทำให้นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูคัดเลือกนักเรียน 1 คน เพื่อกำหนดบทบาทสมมติโดยไม่ให้นักเรียนคนอื่นในห้องทราบ ให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติโดยเป็นลมล้มลงในห้องเรียนขณะที่ครูสอน
2. ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่อยู่ในเหตุการณ์ว่า แต่ละคนมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง
3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม

ขั้นฝึก

1. ให้นักเรียนจับคู่เพศเดียวกัน แสดงความรู้สึกต่อกันด้วยการกอดกันนาน 1 นาที

2. ครูถามนักเรียนว่า

- ขณะที่นักเรียนกอดเพื่อน นักเรียนรู้สึกอย่างไร
- ขณะที่เพื่อนกอดนักเรียน นักเรียนรู้สึกอย่างไร

3. ครูยกตัวอย่างภาพสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น

ภาพ

- เด็กหกล้มมีบาดแผลที่หัวเข่า
- ครูถือของหลายอย่างเดินตรงมาที่ห้องเรียน
- เด็กนักเรียนนั่งร้องไห้อยู่ในห้องเรียนเพียงคนเดียว
- เด็กคนหนึ่งนั่งกินขนมอยู่ แล้วมีเด็กอีกคนกำลังมองด้วยความอยากริน

ฯลฯ

4. ครูถามนักเรียนว่า

- ภาพสถานการณ์ที่เห็นเป็นภาพเหตุการณ์อะไร หรือเกิดอะไรขึ้น
- ดูภาพแล้วนักเรียนรู้สึกอย่างไร
- คนในภาพรู้สึกอย่างไร
- ถ้านักเรียนเจอสถานการณ์ดังกล่าว นักเรียนคิดจะทำอย่างไร

5. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปความคิดเห็นจากสถานการณ์ต่าง ๆ เขียนบนกระดาน

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปไปสู่การแสดงความรู้สึกและการกระทำที่เหมาะสม

7. ให้นักเรียนเขียนหรือบอกเหตุการณ์และความรู้สึกจากประสบการณ์จริงที่เคยเห็นอกเห็นใจหรือเคยช่วยเหลือผู้อื่นให้เพื่อนในห้องทราบ

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยการรับรู้อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนเองและผู้อื่นตามสภาพความเป็นจริง จะทำให้บุคคลมีความเมตตา กรุณา รู้จักเห็นอกเห็นใจกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

สื่อ/อุปกรณ์

ภาพสถานการณ์ต่างๆ

การประเมินผล

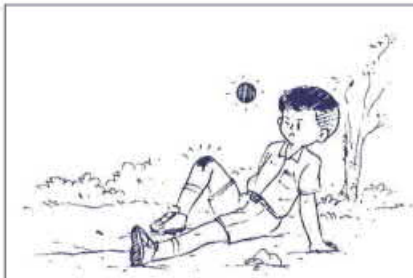
การสังเกต

- การแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อบทบาทสมมติและภาพสถานการณ์
- การเขียนหรือบอกพฤติกรรมการเห็นอกเห็นใจหรือการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

ครูอาจปรับเปลี่ยนภาพสถานการณ์เป็นสถานการณ์จำลอง หรือนิทาน ก็ได้

ตัวอย่าง ภาพสถานการณ์ต่างๆ

เด็กหกล้มมีบาดเจ็บที่หัวเข่า

ครูถือของหลายอย่างเดินตรง
มาที่ห้องเรียน

เด็กนักเรียนนั่งร้องไห้อยู่ในห้องเรียน
เพียงคนเดียว

เด็กคนหนึ่งนั่งกินขนมอยู่ แล้วมี
เด็กอีกคนกำลังมองด้วยความอยากรู้

คนแก่นั่งขอทาน

เด็กกำลังแบ่งขนมหรือของเล่นให้เพื่อน

กิจกรรม คำมั่นสัญญา

จุดประสงค์

ปฏิบัติตามกฎกติกาของชั้นเรียน โรงเรียน ครอบครัว และสังคมได้

สาระสำคัญ

การปฏิบัติตามกฎกติกาของชั้นเรียน โรงเรียน ครอบครัว และสังคม จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูเปิดเพลง “ชาติ” ให้นักเรียนฟัง (ครูยืนตรงจนเพลงจบ)
2. ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนว่านักเรียนปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อได้ยินเพลงชาติจนจบเพลง
3. ครูสุ่มถามนักเรียน
 - นักเรียนที่ลุกขึ้นยืนตรงทันทีเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ ว่ายืนตรงเพราะเหตุใด
 - นักเรียนที่ไม่ลุกขึ้นยืนทันที เมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ ว่าเพราะเหตุใด
4. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงพฤติกรรมการยืนตรงเมื่อได้ยินเพลงชาติ ซึ่งเป็นกติกาของสังคมไทยที่แสดงถึงความเคารพต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ขั้นฝึก

1. ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายในประเด็นต่อไปนี้
 - 1.1 ทำไมการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีกฎกติกา
 - 1.2 หากปฏิบัติตามกฎกติกาหรือไม่ปฏิบัติตามกฎกติกา จะเกิดผลอย่างไรบ้าง
 - 1.3 นักเรียนเคยปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคมอย่างไรบ้าง
 - 1.4 ให้นักเรียนสรุปว่า มีการปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคมในระดับใดบ้าง (ถ้าข้อสรุปของนักเรียนไม่ครบ ให้ครูเสริมให้ครบ คือในระดับห้องเรียน โรงเรียน ครอบครัว และชุมชน)
2. แบ่งนักเรียนเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละเท่ากัน กำหนดให้
 - กลุ่มที่ 1 ให้นักเรียนกำหนดข้อปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในห้องเรียนได้อย่างมีความสุข
 - กลุ่มที่ 2 ให้นักเรียนกำหนดข้อปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข
 - กลุ่มที่ 3 ให้นักเรียนกำหนดข้อปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในครอบครัวได้อย่างมีความสุข
 - กลุ่มที่ 4 ให้นักเรียนกำหนดข้อปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีความสุข
3. ตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มครูเปิดโอกาสให้เพื่อนนักเรียนกลุ่มอื่นแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้
4. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปว่า การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ต้องมีการกำหนดข้อควรปฏิบัติของสมาชิกในสังคมนั้น และทุกคนต้อง

ถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

5. ให้นักเรียนนำข้อตกลงที่ได้จากการอภิปรายนำไปปฏิบัติจริง และรายงานผลตามแบบรายงาน

6. ครูเลือกสถานที่ที่กว้างพอสำหรับทำกิจกรรมนี้ โดยให้นักเรียนทั้งหมดยืนเป็นวงกลม โดยถือธงเท้าของตนเองไว้ ให้ทุกคนโยนธงเท้าไปกลางวง แล้วให้นักเรียนหยิบธงเท้าของตนให้ได้เร็วที่สุด แล้วกลับมายืนที่เดิม ครูจับเวลาจนกว่านักเรียนคนสุดท้ายจะหยิบธงเท้าแล้วกลับมายืนที่เดิม

6.1 นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

6.2 ครูบอกเวลาที่ใช้ในการค้นหารองเท้าของนักเรียน

6.3 ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะหารองเท้าของตนเองได้ โดยใช้เวลาน้อยลง

7. ให้นักเรียนทุกคนวางรองเท้าใหม่ตามที่ร่วมกันคิดไว้ในข้อ 6.3 แล้วให้นักเรียนหยิบธงเท้าของตนให้เร็วที่สุด แล้วกลับมายืนที่เดิม ครูจับเวลาจนกว่านักเรียนคนสุดท้ายจะหยิบธงเท้าแล้วกลับมายืนที่เดิม

7.1 นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

7.2 ครูบอกเวลาที่ใช้ในการค้นหารองเท้าของนักเรียน

8. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงผลดีของข้อตกลงและปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นๆ

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จำเป็นต้องมีกฎกติกาที่จะนำไปสู่ความมีระเบียบวินัย ซึ่งเริ่มมา

จากการกำหนดข้อควรปฏิบัติในสังคมย่อยๆ ไปสู่สังคมใหญ่ เช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน จนถึงประเทศชาติ ที่เราเรียกว่า “กฎหมาย” ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนในชาติต้องปฏิบัติตาม

สื่อ/อุปกรณ์

1. เทปเพลง “ชาติ”
2. ตัวอย่างแบบรายงานการปฏิบัติตนตามกฎหมาย

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การแสดงความคิดเห็นและการอภิปราย
 - การนำเสนอผลงานกลุ่ม
 - ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม
2. แบบรายงานการปฏิบัติตามกฎหมายของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจปรับเปลี่ยนเพลงชาติ เป็นเหตุการณ์หรือสถานการณ์อื่นๆ ที่เหมาะสมกับจุดประสงค์เป็นสำคัญ
2. ครูควรนำผลการปฏิบัติตนของนักเรียนติดป้ายนิเทศ เพื่อให้เพื่อนในห้องได้เห็นหมุนเวียนกันทุกสัปดาห์

ตัวอย่าง
แบบรายงานการปฏิบัติตนตามกฎกติกา

ชื่อ-สกุล..... ชั้น.....

วัน เดือน ปี	การกระทำที่แสดงถึงการปฏิบัติตนตามกฎกติกา	ลายมือชื่อ-สกุล ของผู้รับรู้เหตุการณ์	ความคิดเห็นของครู*

* ครูอาจเสริมแรงเป็นสัญลักษณ์ดาว คะแนน หรือคำพูดเสริมแรงทางบวกก็ได้

กิจกรรม งามอย่างไทย

จุดประสงค์

แสดงออกทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำอย่างเหมาะสมต่อบุคคลและกาลเทศะ

สาระสำคัญ

การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ควรแสดงออกให้สอดคล้องกัน และถูกต้องตามวัฒนธรรมทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำต่อบุคคลและกาลเทศะ

วิธีดำเนินการ

ชั้นนำ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันร้องและทำท่าทางประกอบเพลง “ขอบพระคุณ”

“เมื่อผู้ใหญ่ใจดีให้ของ หนูหนูควรต้องนึกถึง “บุญคุณ”

น้อมไหว้กล่าวคำ ขอบพระคุณ (ซ้ำ)

นึกถึงบุญคุณที่ท่านกรุณา”

2. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากเพลง

ขั้นฝึก

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาถึง “โรงเรียนของเรา” (อาจใช้ภาพประกอบ)

- บุคคลในโรงเรียนของเรามีใครบ้าง

- สิ่งที่ควรเคารพที่มีในโรงเรียนของเรา
- 2. ให้นักเรียนตอบคำถามและแสดงพฤติกรรมให้ดู เช่น
 - เมื่อนักเรียนพบบุคคลในข้อ 1 นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร
 - เมื่อนักเรียนพบสิ่งที่ควรเคารพในข้อ 1 นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร
 - ครูฝึกวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องให้กับนักเรียน
- 3. ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการทำกิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การเข้าไปในห้องผู้บริหารโรงเรียน ห้องจริยศึกษา เป็นต้น
- 4. ครูนำนักเรียนไปปฏิบัติจริง เช่น
 - 4.1 ครูพานักเรียนไปห้องผู้บริหารโรงเรียน และครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน
 - ขณะเดินไปห้องผู้บริหารโรงเรียน นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร
 - เมื่อนักเรียนพบผู้บริหารโรงเรียน นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร
 - เมื่อผู้บริหารทักทายนักเรียน นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร
 - 4.2 ครูพานักเรียนไปห้องจริยศึกษา (ต้องมีโต๊ะหมู่บูชา ธงชาติ พระบรมสาทิสลักษณ์)
 - เมื่อนักเรียนพบธงชาติ นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร
 - เมื่อนักเรียนพบพระพุทธรูปหรือสิ่งที่นักเรียนนับถือของแต่ละศาสนานั้นๆ นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร

- เมื่อนักเรียนพบพระบรมสาทิสลักษณ์ นักเรียนปฏิบัติตนอย่างไร

5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติต่อบุคคลและสถานที่ โดยการอภิปรายซักถามความรู้สึกและความคิดเห็นดังนี้

- นักเรียนรู้สึกอย่างไรขณะปฏิบัติ
- นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการปฏิบัติ

6. ครูถามนักเรียนว่า นอกจากสิ่งที่นักเรียนได้ปฏิบัติมาแล้ว ยังมีบุคคลและสถานการณ์ใดบ้างที่ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสม และกำหนดวิธีปฏิบัติตนดังนี้

6.1 ต่อบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ พี่ น้อง เพื่อน ครู ผู้ใหญ่ ฯลฯ

6.2 ต่อสถานที่ ได้แก่ ห้องสมุด วัด มัสยิด โบสถ์ สวนสาธารณะ ฯลฯ

7. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงผลดีของการปฏิบัติตนเหมาะสมต่อบุคคลและสถานที่และนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การแสดงออกที่เหมาะสมทั้งกาย วาจาและใจ ต่อบุคคล สถานที่ และกาลเทศะ เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมของสังคมจนเป็นนิสัย จะทำให้ได้รับการยอมรับ การชื่นชมจากผู้ที่พบเห็น และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

2. ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “งามอย่างไทย”

สื่อ/อุปกรณ์

1. เพลง “ขอบพระคุณ” “งามอย่างไทย”
2. แบบบันทึกพฤติกรรม “งามอย่างไทย”

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของนักเรียน
 - พฤติกรรมการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่างๆ ในโรงเรียน
2. แบบบันทึกพฤติกรรม “งามอย่างไทย”

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจพานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เช่น วัด มัสยิด โบสถ์ อนุสาวรีย์ประจำจังหวัด ศาลากลางจังหวัด สวนสาธารณะ ฯลฯ เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง
2. ครูอาจปรับเป็นสถานการณ์ในครอบครัวหรือชุมชนได้
3. ครูอาจใช้ภาพ “มารยาทไทย” ที่มีจำหน่ายโดยทั่วไปเป็นสื่อประกอบได้
4. ครูอาจมีการสรุปแบบบันทึก “งามอย่างไทย” อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และเสริมแรงทางบวกให้กับนักเรียนที่ปฏิบัติดี และให้ข้อเสนอแนะหรือกำลังใจแก่นักเรียนที่ยังปฏิบัติได้ไม่ดี
5. ห้องเรียนหรือโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมมารยาทให้เป็นวัฒนธรรมของโรงเรียน เช่น 5 คำมงคล (สวัสดี ขอบคุณ ขอบใจ ไม่เป็นไร ขอโทษ) โดยจัดอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย

เพลง งามอย่างไทย

เมื่อเจอกัน เราทักกัน สวัสดี
 สวัสดีครับ สวัสดีค่ะ
เมื่อจากกัน เราลากัน สวัสดี
 สวัสดีครับ สวัสดีค่ะ
เมื่อใครมี จิตไม่ตรี ขอขอบคุณ
 ขอขอบคุณครับ ขอขอบคุณค่ะ
เมื่อผิดพลั้งไป ขออภัย ขอโทษที
 ขอโทษครับ ขอโทษค่ะ
ไม่เป็นไร ไม่เป็นไร

ตัวอย่าง
แบบบันทึกพฤติกรรม “งามอย่างไทย”

ชื่อ-สกุล..... ชั้น.....

วัน เดือน ปี	การกระทำที่แสดงถึงการปฏิบัติตน ตามกฎกติกา	ลายมือ ชื่อ-สกุล ของผู้รับรู้เหตุการณ์	ความคิดเห็นของครู*

* ครูอาจมีการสรุปแบบบันทึก “งามอย่างไทย” อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และ
เสริมแรงทางบวกให้กับนักเรียนที่ปฏิบัติดี และให้ข้อเสนอแนะหรือกำลังใจแก่นักเรียนที่ยังปฏิบัติได้ไม่ดี

กิจกรรม ใจประสานใจ

จุดประสงค์

1. รับรู้อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด การกระทำที่ไม่เหมาะสม ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอย่างมีเหตุผล
2. จัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลและสันติวิธี

สาระสำคัญ

การที่บุคคลจะสามารถจัดการกับความขัดแย้งของตนเองและผู้อื่นได้นั้น ควรรับรู้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด การกระทำที่ไม่เหมาะสมทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รู้จักจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผลที่สังคมยอมรับได้ เพื่อจะสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูเล่านิทานกลอนประกอบภาพ เรื่อง “โคดำ โคเผือก”
2. ครูนำสนทนาเกี่ยวกับ
 - เหตุการณ์ในนิทาน
 - ข้อคิดที่ได้จากนิทาน

ขั้นฝึก

1. ครูนำเสนอสถานการณ์จำลอง “ในชั้นเรียน”

มด : “หน้อยจ๊ะ วันนี้เราสองคนเป็นเวรทำความสะอาดห้องเรียน
เธอไม่ช่วยเราทำความสะอาดเลยนะ อีก 5 นาที ครูจะมาตรวจ
ความสะอาดห้องแล้ว”

หน้อย : “ขอทำการบ้านให้เสร็จก่อน เธอทำไปก่อนนะ”

มด : “จะดีเหรอ เราไม่สบายใจเลย เดี่ยวอาจารย์มาเห็นเข้าจะตำหนิพวกเรา ถ้าห้องไม่สะอาด”

หน้อย : “รอเดี๋ยวไม่ได้หรือ อีกนิดเราก็ทำการบ้านเสร็จแล้ว”

มด : “แต่มดว่าหนอยน่าจะมาช่วยตอนนี้ดีกว่านะ จะได้เสร็จก่อนอาจารย์จะมาไฉะ”

หน้อย : เจียบ! ลักพักหนึ่ง “.....”

2. ครูถามนักเรียนว่า

2.1 ถ้านักเรียนเป็น “หน้อย”

- นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร
- นักเรียนจะทำอย่างไร
- อะไรที่ทำให้ตัดสินใจเช่นนั้น
- ผลที่ได้จะเป็นอย่างไร

2.2 ถ้านักเรียนเป็น “มด”

- นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร
- นักเรียนจะทำอย่างไร
- อะไรที่ทำให้ตัดสินใจเช่นนั้น
- ผลที่ได้จะเป็นอย่างไร

3. ครูนำความคิดเห็นของนักเรียนเขียนบนกระดาน

4. ครูนำเสนอรูปแบบของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งซึ่งมี 3

รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ไม่แสดงความคิด ความรู้สึกหรือความต้องการที่แท้จริงของตนออกมา ทำให้ไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ อีกทั้งยังเป็นการเก็บกดความรู้สึกของตนเองอีกด้วย

รูปแบบที่ 2 ต่อสู้ด้วยการทะเลาะ โต้เถียง เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนต้องการ โดยใช้คำพูดหรือกำลัง ทำร้ายจิตใจหรือร่างกายผู้อื่น

รูปแบบที่ 3 การประนีประนอม เพื่อให้เกิดผลอันเป็นที่น่าพอใจทั้งสองฝ่าย นั่นคือ ทั้งสองฝ่ายได้รับสิ่งที่ตนเองต้องการ

ซึ่งรูปแบบที่ 1 และ 2 จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างบุคคลถูกทำลายไป ส่วนรูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบที่ดีที่สุด

5. ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์จัดกลุ่มพฤติกรรมไปสู่รูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นสรุป

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสมเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น ซึ่งความขัดแย้งนั้นอาจเกิดจากความรู้สึกเห็นแก่ตัว ฉะนั้นบุคคลควรมีความอดทน อดกลั้น รับรู้อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อนำไปสู่ความสามัคคีที่จะช่วยกันหาแนวทางในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม มีเหตุผล และสันติวิธี

2. ครูและนักเรียนจับมือเป็นวงกลมและร่วมกันร้องเพลง “จับมือ”

สื่อ/อุปกรณ์

1. นิทานกลอนประกอบภาพ เรื่อง “โคดำ โคเผือก”
2. เพลง “จับมือ”

การประเมินผล

การสังเกต

- การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
- การแสดงความคิดเห็นในสถานการณ์จำลองและการอภิปรายสรุปวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจปรับเป็นสถานการณ์ในครอบครัว และมอบหมายใบงานให้นักเรียนไปทำโดยพิจารณาถึงพฤติกรรม ความรู้สึก ความต้องการ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกัน

2. ครูอาจเสนอการใช้คำพูดที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การประนีประนอมในสถานการณ์อื่นๆ ดังนี้

2.1 อธิบายพฤติกรรมของอีกฝ่ายที่มีผลต่อเรา

2.2 บอกความรู้สึกของเราที่เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลนั้น

2.3 บอกสิ่งที่ต้องการให้บุคคลนั้นเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งที่เราต้องการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น

2.4 บอกผลที่จะได้รับ เมื่อบุคคลนั้นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ครูยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายจากสถานการณ์ระหว่างมดกับหน้อย เขียนบนกระดาน ดังนี้

อธิบายพฤติกรรม

หน้อยไม่ช่วยทำความสะอาดห้อง และกำลังทำการบ้านอยู่

บอกความรู้สึก

มดรู้สึกไม่สบายใจ และกลัวว่าจะถูกทำโทษ ถ้าห้องไม่สะอาด

บอกสิ่งที่ต้องการเปลี่ยน

ให้เหนื่อยหุดทำงานบ้าน และมาช่วยมดทำความสะอาด
ห้อง

ผลที่จะได้

ห้องสะอาด ไม่กลัวการลงโทษ

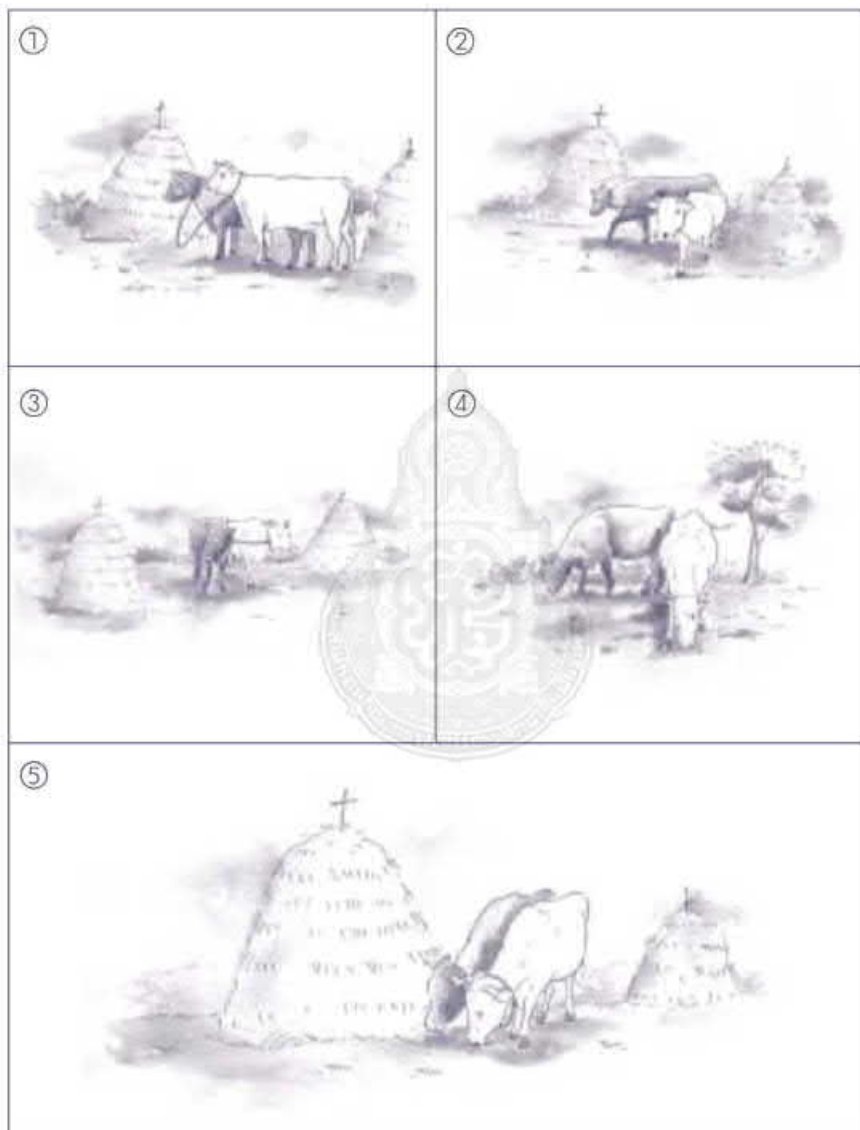
นิทานกลอนประกอบภาพเรื่อง โคดำ โคเผือก

เจ้าโคดำโคเผือกเชือกผูกคอ	ลึงเลาะอยู่ระหว่างกองฟางสอง
เจ้าโคดำล้าหน้าเข้าหากอง-	ฟางแต่ต้องสะดุ้งเชือกเพราะเผือกดึง
ลากกันไปไถกันมาเป็นสามารท	แต่ไม่อาจกระเดือกตื่นเข้ากินถึง
เร็วแรงลดอดลงนอนอ่อนใจคะนอง	ไฉนจึงจะได้ฟางทางกองตน
เจ้าโคดำจึงว่าเพื่อนเผือกเฮ้ย	อย่าช้าเลยมาร่วมกันแบ่งปันผล
มากินทางกองเราก่อนอย่ารีอั้น	หมดแล้ววนมากองสหายคงได้การ
เจ้าโคดำโคเผือกเลิกร่วมใจ	ขจัดความขัดแย้งได้ไม่ช้าวนาน
ได้กินฟางอ้วนหน้าแสนสำราญ	ร่วมดวงมาลัยเป็นเพื่อนกันจนวันตาย

เพลง จับมือ

“จับมือกันไว้ให้มั่นคง เพื่อความยืนยง**สามัคคี** (ซ้ำ)
รักกันปรองดองเหมือนน้องพี่ เพื่อความ**สามัคคี**มีร่วมกัน
โกรธกันมันร้ายเป็นสิ่งเลว ดุจดั่งเปลวไฟเผา**ใจนั้น** (ซ้ำ)
หลอมใจไม่มีความไหวหวั่น จับมือยัมให้กันแน่น**เหละดี**”

ภาพประกอบเรื่อง โคดำ โคเผือก

กิจกรรม ผูกมิตรไว้ด้วยไมตรี

จุดประสงค์

1. สร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นโดยใช้คำพูด กิริยาท่าทาง อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำได้อย่างเหมาะสมต่อบุคคล และกาลเทศะ
2. นำทักษะที่ได้ไปใช้ในการทำงานร่วมกันและในชีวิตประจำวัน

สาระสำคัญ

การที่บุคคลใช้คำพูด กิริยาท่าทาง อารมณ์ และการแสดงออก อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล จะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

วิธีดำเนินการ

ขั้นนำ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันร้องเพลง “ความเกรงใจ”
“ความเกรงใจเป็นสมบัติของผู้ดี ระวังดูซิทุกคนก็มีหัวใจ
เกิดเป็นคนถ้าหากไม่เกรงใจใคร คนนั้นไซ้ไร้คุณธรรมประจำตน”
2. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากเนื้อเพลง

ขั้นฝึก

กิจกรรมที่ 1

1. ให้นักเรียนทำกิจกรรมประกอบภาพให้สมบูรณ์ โดย
1.1 แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม

1.2 ครูแจกภาพตัดต่อที่มีชิ้นส่วนคละกันให้นักเรียนคนละ 1 ชุด (โดยเน้นให้ชิ้นส่วนของแต่ละภาพมีจำนวนเท่ากัน)

1.3 ให้นักเรียนแต่ละคนพยายามนำชิ้นส่วนที่ได้รับมาประกอบภาพให้สมบูรณ์ หากไม่สามารถต่อภาพได้ให้หาวิธีการที่จะได้ชิ้นส่วนจากเพื่อนมาต่อภาพของตนให้สมบูรณ์ (ครูควรกำหนดระยะเวลาตามความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน)

2. เมื่อหมดเวลา ครูถาม

2.1 นักเรียนที่ประกอบภาพได้เสร็จสมบูรณ์เป็นคนแรกว่ามีวิธีการอย่างไรที่ได้ชิ้นส่วนมาประกอบภาพได้สมบูรณ์อย่างรวดเร็ว

2.2 นักเรียนที่ยังประกอบภาพไม่เสร็จ หรือเสร็จเป็นคนสุดท้ายว่ามีวิธีการอย่างไรที่ได้ชิ้นส่วนมาประกอบภาพของตนเอง

3. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปถึงวิธีการที่ได้มาของชิ้นส่วนภาพของตน เช่น นักเรียนต้องพูดขออนุญาต ขอร้อง ขอแลกกัน ควรมีการพูดขอบคุณเมื่อได้สิ่งที่ต้องการและการพูดปฏิเสธ หรือคำพูดอื่นๆ ตลอดจนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้นๆ

กิจกรรมที่ 2

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปราย วิเคราะห์สถานการณ์ต่อไปนี้ลงในใบงานเรื่อง “การวิเคราะห์สถานการณ์”

- ถ้านักเรียนเหยียบเท้าเพื่อนโดยไม่ตั้งใจ
- ถ้านักเรียนถูกเพื่อนเหยียบเท้าโดยไม่ตั้งใจ
- เมื่อเพื่อนแบ่งขนมให้นักเรียน
- เมื่อนักเรียนแบ่งขนมให้เพื่อน

- เมื่อนักเรียนขอยืมของเล่นของเพื่อน และเพื่อนให้ยืม
- เมื่อนักเรียนขอยืมของเล่นของเพื่อน และเพื่อนไม่ให้ยืม
- เมื่อเพื่อนขอยืมของเล่นจากนักเรียน และนักเรียนให้ยืม
- เมื่อเพื่อนขอยืมของเล่นจากนักเรียน และนักเรียนไม่สามารถจะให้ยืมได้

2. ตัวแทนกลุ่มนำเสนอ

3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปจากสถานการณ์ถึงวิธีการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ควรใช้คำพูด กิริยาท่าทาง อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และการกระทำที่เหมาะสมต่อบุคคลและกาลเทศะ และให้นักเรียนนำแนวทางไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน

กิจกรรมที่ 3

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียนคนละ 1 แผ่น แล้วให้ทำกิจกรรมในใบงานเรื่อง “การผูกมิตร”

2. ครูถามนักเรียนว่า จากกิจกรรมในใบงาน มีใครบ้างที่ได้ปฏิบัติตนอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน แล้วให้ตัวแทนเพื่อนๆ กล่าวชื่นชมและให้นักเรียนที่ได้รับคำชื่นชม กล่าว “ขอบคุณ” และบอกความรู้สึกที่ได้รับจากการชื่นชมของเพื่อน

3. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุป โดยนำคำพูดและความรู้สึกจากใบงาน เขียนบนกระดานดำ พร้อมกับสรุปคำพูดและความรู้สึกที่เหมาะสมให้นักเรียนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งที่โรงเรียนและบ้าน

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปว่า การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น บุคคลควรใช้คำพูดกิริยาท่าทาง การแสดงออกของอารมณ์ และการกระทำ อย่างเหมาะสมกับบุคคล สถานที่และกาลเทศะ จะทำให้บุคคลมีทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

สื่อ/อุปกรณ์

1. เพลง “ความเกรงใจ”
2. ภาพตัดต่อ
3. ใบงานเรื่อง “การวิเคราะห์สถานการณ์”
4. ใบงานเรื่อง “การผูกมิตร”

การประเมินผล

1. การสังเกต
 - การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประกอบภาพตัดต่อ
 - จากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน
 - การปฏิบัติจริงของนักเรียน
2. ตรวจสอบจากใบงานเรื่อง “การวิเคราะห์สถานการณ์” และใบงานเรื่อง “การผูกมิตร”

ข้อเสนอแนะ

1. ครูอาจปรับสถานการณ์ฝึกการใช้คำพูดและกิริยาท่าทางเพื่อสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เช่น สถานการณ์ในครอบครัว ชุมชน หรือที่สาธารณะ
2. ควรฝึกปฏิบัติซ้ำๆ จนเป็นนิสัย

ใบงานเรื่อง “การวิเคราะห์สถานการณ์”

คำชี้แจง ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ที่กำหนดให้
แล้วบันทึกลงในใบงาน

1. ถ้านักเรียนหยียบเท้าเพื่อนโดยไม่ตั้งใจ
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....
2. ถ้านักเรียนถูกเพื่อนหยียบเท้าโดยไม่ตั้งใจ
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....
3. เมื่อเพื่อนแบ่งขนมให้นักเรียน
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....
4. เมื่อนักเรียนแบ่งขนม给朋友
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....
5. เมื่อนักเรียนขอยืมของเล่นของเพื่อน
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....
ถ้าเพื่อนให้ยืม.....
- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....

ถ้าเพื่อนไม่ให้ยืม.....

- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....

6. เมื่อเพื่อนขอยืมของเล่นจากนักเรียน และนักเรียนให้ยืม

- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....

7. เมื่อเพื่อนขอยืมของเล่นจากนักเรียน และนักเรียนไม่สามารถจะให้ยืมได้

- นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....
- คำพูดที่นักเรียนจะพูดคือ.....

ใบงานเรื่อง “การผูกมิตร”

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำกิจกรรมตามที่กำหนดให้ แล้วบันทึกลงในใบงาน

1. ให้นักเรียนพูด “ชื่นชม” เพื่อนที่นักเรียน “ชื่นชอบ”

คำพูดที่นักเรียนพูดชมเพื่อน คือ.....

สิ่งที่ได้รับตอบกลับจากเพื่อนคือ.....

ความรู้สึกของนักเรียนที่ได้รับจากผลตอบกลับคือ.....

2. ให้นักเรียนไหว้พร้อมกับกล่าวคำว่า “สวัสดี” กับครู

ขณะที่นักเรียนกระทำ นักเรียนรู้สึกอย่างไร.....

สิ่งที่ได้รับตอบกลับจากครู คือ.....

ความรู้สึกของนักเรียนที่ได้รับจากผลตอบกลับคือ.....

3. ให้นักเรียนขอลายเซ็นจากใครก็ได้ที่นักเรียน “รัก” และให้บอกความรู้สึก “รัก” ต่อผู้ที่นักเรียนไปขอลายเซ็น

คำพูดที่นักเรียนใช้ในการขอลายเซ็น.....

ลายเซ็น.....

สิ่งที่ได้รับตอบกลับจากรุ่นพี่หรือครู คือ.....

ความรู้สึกของนักเรียนที่ได้รับจากผลตอบกลับคือ.....

ลงชื่อ.....ผู้ทำกิจกรรม

แบบสังเกตพฤติกรรมการสร้างสัมพันธภาพ

คำชี้แจง ให้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนจากสถานการณ์ต่างๆโดยประเมินพฤติกรรม เป็น 3 ด้าน คือ คำพูด กิริยาท่าทาง และการกระทำพฤติกรรมที่เหมาะสม ให้ขีดเครื่องหมาย ลงในช่องพฤติกรรมแต่ละด้าน โดยประเมิน 5 ครั้ง

ชื่อ-สกุล ครั้งที่	พฤติกรรมที่สังเกตได้															สรุปผล	ความคิดเห็น ของครู
	คำพูด					การทำท่าทาง					การกระทำ						
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5		

เกณฑ์การประเมิน

หากมีพฤติกรรมที่เหมาะสมน้อยกว่า 4 ครั้ง ครูควรพิจารณาปรับปรุง

แก้ไขใหม่พฤติกรรมที่เหมาะสม

บรรณานุกรม

- ราชวรมูณี, พระ (ประยูทธ ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2518.
- วิชาการ, กรม. **ศึกษาธิการ, กระทรวง. การควบคุมตนเองและการปรับตัว**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2539.
- _____. **หนังสือเรียนภาษาไทย ท305 ท306 ชุดทักษะสัมพันธ์
เล่ม 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว, 2539.
- สามัญศึกษา, กรม. **ศึกษาธิการ, กระทรวง. การปลูกฝังคุณธรรมและ
จริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เล่มที่ 4 ชุดปฏิบัติการ
การปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภาลาดพร้าว, 2529.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. **เอกสารการสอน ชุดวิชาจริยศึกษา**.
หน่วยที่ 1-5, 6-10, 11-15. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณ
การพิมพ์, 2532.
- อาภา ถนัดช่วง. “การจัดกิจกรรมแนะแนวโดยใช้หลักปรัชญาธรรม,” **วารสาร
แนะแนว**. 19(100) : 20-24; สิงหาคม-กันยายน, 2528.

คณะผู้จัดทำ
คู่มือพัฒนาภูมิภาวะทางอารมณ์ ศิลธรรม และจริยธรรมของผู้เรียน
ระดับประถมศึกษา

ฉบับยกร่าง

ที่ปรึกษา

นายประพัฒน์พงศ์	เสนาฤทธิ์	อธิบดีกรมวิชาการ
นายประสาท	สอ้านวงศ์	รองอธิบดีกรมวิชาการ

ประธาน

นางมัลลิกา	นิตยาพร	ผู้อำนวยการศูนย์แนะแนว การศึกษาและอาชีพ
------------	---------	--

เลขานุการ

นายธีระ	ชัยยุทธยรรยง	นักวิชาการศึกษา ศูนย์แนะแนว การศึกษาและอาชีพ
---------	--------------	---

คณะทำงาน (จัดทำต้นฉบับ)

นางฉวีวรรณ	สุขพันธุ์ไพฑาราม	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
ผศ.อุมาพร	วงศ์บุรณาวาทย	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
นางรัชนี	รัตนนา	สถาบันราชภัฏยะลา
นางสาวสุวลักษณ์	สินทรัพย์	โรงเรียนบ้านมะค่า จังหวัด นครราชสีมา

นางสาวศิวพร	เรณูมาร	โรงเรียนบางบัว (เพ่งตั้งตรง จิตวิทยาการ) กรุงเทพฯ
นางสาวอาภรณ์	มหาคำ	วิทยาลัยพณิชยการบึงพระ พิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
นางสาวลักษณภรณ์	วิงวอน	เทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
นางชฎาภา	ประเสริฐทรง	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียว เฉลิมพระเกียรติ กรุงเทพฯ
นางนาฏสุคนธ์	กาดาสาย	โรงเรียนพะเยาประสาธน์วิทย์ จังหวัดพะเยา
นางโสมนัส	บุญให้	โรงเรียนหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์
นางสมใจ	เกียรติพินิจกุล	โรงเรียนบรรพตพิสัยพิทยาคม จังหวัดนครสวรรค์
นางพวงพยอม	อุสาหะ	โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
นางวัฒนา	คล่องดี	หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6
นางอรุณี	ชาญด้วยกิจ	โรงเรียนสตรีวัดอัสสัมชัญ กรุงเทพฯ
นางวราภรณ์	หงษ์ดิลกกุล	โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภช บางขุนเทียน กรุงเทพฯ

นางเบญจมาศ	รอดภัย	โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ บดินทรเดชา กรุงเทพฯ
นางกัลยา	อยู่บ้านคลอง	วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก
นางช่อลัดดา	ขวัญเมือง	สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก
นางพรทิพย์	โรจน์ณุกุลวณิช	โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ จังหวัดสมุทรปราการ
นางสาวศิริรัตน์	ผุดผ่อง	วิทยาลัยพยาบาลพระราช ชนนีสุรศักดิ์ประชารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์
นายธีระ	ชัยยุทธยรรยง	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
นางสาวประนอม	มณีวงษ์	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

คณะปรับปรุงแก้ไขต้นฉบับ (ฉบับทดลอง)

นางรัชนี	รัตนา	สถาบันราชภัฏยะลา
นายบุญชู	อังสวดี	สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
นางสาวเรไร	ตาปนานนท์	โรงเรียนวัดพระยาปลา กรุงเทพฯ

นางสาวศิวพร	เรณูมาร	โรงเรียนบางบัว (เพ่งตั้งตรงจิตรวิทยาคาร) กรุงเทพฯ
นายอภิชาติ	ประทุมนันท์	โรงเรียนวัดพระธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี
นางศรีอัมพร	ประทุมนันท์	โรงเรียนอนุบาลวัดป่าเลไลย์ จังหวัดสุพรรณบุรี
นางประภีร์	อังสุวร	โรงเรียนเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี
นางศิริภรณ์	อธิปัตยกุล	วิทยาลัยเทคนิคสัตหีบ จังหวัดชลบุรี
นางชฎาภา	ประเสริฐทรง	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กรุงเทพฯ
นางชนิกา	เจริญจิตต์กุล	คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ กรุงเทพฯ
นางสาวประนอม	มณีวงษ์	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

บรรณาธิการ

นางสาวประนอม	มณีวงษ์	กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
--------------	---------	---------------------------------

ภาพปกและภาพประกอบ

นายพีระ	จันทร์งาม	เจ้าหน้าที่โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
---------	-----------	--

